

HERMENEVS

5^e JAARGANG, AFL. 8 — 15 APRIL 1933

Laus Gymnasii

O fortunatos nimium, sua si bona norint,
Discipulos, quos ista procul stridoribus urbis
Artibus ingenuis fingit sanctissima sedes!
Si non in lucem licet alti munera somni
Carpere nec dudum tepido dare membra cubili,
Mane novo neque disiectos cotquirere libros
Praeceptis hora sinit nec prandia sumere frugi,
Pensa neque imperfecta placent auctoribus ipsis,
Nec possunt prompte reddi dictata magistro:
At laeti validae succedunt undique portae,
Unde diu rector prospectat mente benigna
Tironesque suos vultu resalutat amico.
Denique cum sonitus dant tintinnabula raucos,
Clavigeri pulsata manu, silet exedra tota:
Exspectat doctum docilis iam turma magistrum!
Infert se foribus, solio considit in alto,
Perlustransque suos oculis mox ora resolvit.
Tum vero dictis aures mentemque corona
Advertit nitidis: occulte labitur hora!
At cum surgit ad hos aliquando blanda magistra,
Calliope non est magis exoptata catervae.
Utile dum dulci miscet doctissima virgo,
Sextanis animos addit firmitate iacentes,
Sollicitos misere quos summa probatio reddit.
Ut rediere domum stomacho latrante, caducas
Instaurant raptim vires ridente Minerva.
Tandem vesper adest: sunt munia cuncta peracta
Et fessos sensim mitis sopor occupat artus.
Ergo ubi iam tenuem fudere per atria vocem
‘Vivat Gymnasium!’, succumbunt lumina somno.

P. H. D.

Het geheimzinnige en huiveringwekkende in de Latijnsche letterkunde

Ieder beoefenaar der Engelsche letterkunde weet, dat het geheimzinnige op vele Engelsche schrijvers een sterke aantrekkingskracht heeft uitgeoefend en ook nu nog blijft uitoefenen, en dat een groote kring van lezers niettegenstaande den sterken invloed van het realisme een voorkeur heeft voor verhalen, waarin het geheimzinnige een rol speelt. Reeds Daniel Defoe (1661—1731) schreef een verhaal, waarin een zekere Mrs. Veal den dag na haar dood verscheen aan Mrs. Bargrave te Canterbury, maar de eerste, die zijn lezers door het bovennatuurlijke in spanning trachtte te houden, was Horace Walpole (1717—1797), de schrijver van den zoogenaamden Gothischen griezelroman 'The Castle of Otranto.' Wie dit boekje in onze dagen te hand neemt, zal 't met moeite tot het eind lezen, maar al lachen wij nu om al de geheimzinnigheden, waarvan Walpole gebruik maakt, het is een feit, dat hij een pionier is geweest, die anderen opwekte zich op dit gebied te bewegen.

Deze navolgers en navolgsters zijn nu nagenoeg allen totaal in vergetelheid geraakt; één hunner echter — Mrs. Ann Radcliffe (1764—1823) — had meer talent dan haar tijdgenooten, die door het schrijven van sensatie-romans bekendheid trachtten te krijgen. Walter Scott vond haar werk belangrijk genoeg, om aan haar een plaats te geven in zijn nog altijd interessante 'Lives of the Novelists', en in onze dagen nam de Firma Routledge and Sons een harer romans 'The Mysteries of Udolpho'¹ in de serie 'Half-forgotten Books' op. Murray Rose, die het boek van een 'Introduction' voorzagt, zegt terecht: 'Mrs. Radcliffe's love for the gloomy, the weird, or horrible, is counterbalanced by her passion for romantic scenery, refinement and elegance.' Om den lezer een denkbeeld te geven van haar beschrijvingen haal ik de passage aan, waarin de heldin van 't boek, Emily St. Aubert, haar eersten indruk ontvangt van 't slot van Signor Montoni:

'Emily gazed with melancholy awe upon the Castle, which she understood to be Montoni's; for though it was now lighted up by the setting sun, the Gothic greatness of its features and its mouldering

¹ Het verscheen in 1794.

walls of dark, grey stone, rendered it a gloomy and sublime object. As she gazed the light died away on its walls, leaving a melancholy purple tint, which spread deeper and deeper, as the thin vapour crept up the mountain, while the battlements above were still tipped with splendour. From those, too, the rays soon faded, and the whole edifice was invested with the solemn duskiness of evening. Silent, lonely and sublime it seemed to stand the sovereign of the scène, and to frown defiance on all who dared to invade its solitary reign. As the twilight deepened, its features became more awful in obscurity, and Emily continued to gaze, till its clustering towers were alone seen rising over the tops of the woods . . . the extent and darkness of these tall woods awakened terrific images in her mind.'

Men voelt, dat het de schrijfster er om te doen is door deze beschrijving van het kasteel reeds dadelijk een sfeer van angst en beklemming te scheppen, opdat de lezer de nu volgende gebeurtenissen in de juiste stemming zal lezen.

Hetzelfde verlangen om angstwekkende verhalen te schrijven leefde in een schrijver van oneindig grooter begaafdheid, ik bedoel den American Edgar Allan Poe (1809—1849); lees b.v. 't begin van zijn vertelling 'The Fall of the House of Usher.'

'During the whole of a dull, dark and soundless day in the autumn of the year, when the clouds hung oppressively low in the heavens, I had been passing alone, on horseback, through a singularly dreary tract of country, and at length found myself, as the shades of evening drew on, within view of the melancholy House of Usher. I know not how it was — but, with the first glimpse of the building, a sense of insufferable gloom pervaded my spirit. I say insufferable; for the feeling was unrelieved by any of that half-pleasurable, because poetic, sentiment, with which the mind usually receives even the sternest natural images of the desolate or terrible.'

In onze dagen was het volgens mijn persoonlijk oordeel Arthur Conan Doyle, die 't huiveringwekkende en bovennatuurlijke voor literaire doeleinden het best wist te gebruiken. Ik denk hierbij niet in de eerste plaats aan zijn Sherlock Holmes-verhalen, maar aan zijn minder bekende 'Tales of Twilight and the Unseen.' Zijn roman 'The Land of Mist' is eigenlijk geschreven, om propaganda te maken voor het spiritisme, waaraan Sir Arthur immers zijn breed opgezette 'History of Spiritualism' wijdde, maar niettegenstaande

de uitgesproken strekking bevat ook 'The lyand of Mist' menig goed geslaagd verhaal, dat getuigt van zijn merkwaardig talent om 't bovennatuurlijke uit te beelden.

Behalve de genoemde schrijvers zijn er vele anderen in de Engelsche literatuur te noemen, in wier werken het geheimzinnige, het angstwekkende, het bovennatuurlijke een rol speelt; ik herinner slechts aan Walter Scott,¹ Lytton Bulwer,² Dickens,³ Wilkie Collins,⁴ Mrs. Oliphant,⁵ en anderen. Wij zullen ons nu niet bezig houden met de vraag, hoe het te verklaren is, dat literaire producten,, wier kern het geheimzinnige vormt, in bepaalde perioden en in bepaalde centra door velen met gretigheid worden gelezen ; laat ons slechts constateeren, dat die neiging nu eens in meerdere, dan weer in mindere mate aanwezig is. Het spreekt van zelf, dat men dergelijke stroomingen het gemakkelijkst kan bestudeeren in de nieuwe letterkunde, waar het geheele materiaal binnen ons bereik ligt en niets belangrijks verloren gaat. Wat mij zelf betreft, wil ik gaarne erkennen, dat de lectuur van bovengenoemde schrijvers uit de Engelsche letterkunde der 19de eeuw mijn oog opende voor analoge stroomingen in de Latijnsche literatuur en mij menig detail in de oude schrijvers deed opmerken, dat mij anders ontgaan zou zijn. Dit is dan ook de reden, dat ik deze causerie begon met enkele opmerkingen over de "Engelsche letterkunde, waarin het geheimzinnige element m.i. sterker spreekt dan in andere mij bekende literaturen.

Laat ons nu met onze gedachten teruggaan tot de eeuw van Augustus en tot den grootsten dichter van deze periode, tot Vergilius Maro. Er zijn weinige gedichten, waarin het bovenzinnelijke zoo'n groote rol speelt als in Vergilius' Aeneis. Niemand heeft dit beter gevoeld en beter uitgedrukt dan de Engelsche Vergilius-kenner Prof. R. S. Conway. Ik kan niet nalaten mijn lezers te verwijzen naar het prachtige 6de hoofdstuk van zijn 'New Studies of a Great Inheritance',⁶ die ik in handen zou wenschen van ieder, die over

¹ *The Tapestry Chamber.*

² *A Strange Story.*

³ *The Story of the Bagman's Uncle* uit 'The Posthumous Papers of the Pickwickclub.'

⁴ *The Ghost's Touch, The Haunted Hotel.*

⁵ *A Beleaguered City*, nieuwe uitgave (1930) in 'The Caravan Library', Macmillan & C°, *The Open Door* dat afgedrukt is 'Great Short Stories of Detection, Mystery and Horror' edited by Dorothy L. Sayers, London, Gollancz, waar men meer dergelijke verhalen bijeen vindt.

⁶ London, John Murray, 1921.

Vergilius iets onvergetelijks wil lezen. In dit 6de hoofdstuk nu, dat het opschrift draagt 'The Growth of the Underworld,' schrijft Conway: 'What is the secret of the fascination which the Afterworld of the *Aeneid* has laid upon Europe for so many centuries? I believe that part, at least, of the answer is this; that in spite of the vividness with which particular scenes and figures are pictured, Vergil does succeed all through the story in impressing upon the reader a quite intense consciousness, almost a physical sensation, of mystery. He knows in part and that part he prophesies with golden clearness; but he makes us everywhere conscious of darkness beyond and around.'

Wat hier gezegd wordt van het 6^e boek, geldt ook van andere boeken. Als voorbeeld kies ik de verzen uit het 4^e boek, waar sprake is van de voortekenen, die Dido in haar voornemen om zich van het leven te berooven versterken.

457 Praeterea fuit in tectis de marmore templum
coniugis antiqui, miro quod honore colebat,
velleribus niveis et festa fronde revinctum;

460 hinc exaudiri voces et verba vocantis
visa viri, nox cum terras obscura teneret,
solaque culminibus ferali carmine bubo
saepe queri et longas in fletum ducere voces.

„Dan was in het paleis een marmeren koepel geheel met banden wit als sneeuw overkleed en met blijde festoenen, die, aan Sychaeus gewijd, bij haar in ontzaglijke eer stond. En nu scheen het haar toe, als het duisterde over de velden, dat ze uit diens diepten zijn woorden vernam en zijn stem die
[haar wegriep.
Eenzaam scheen op het dak vaak klagend te zingen de nachtuil doodengezang, langrekkend geluiden tot huilend gejammer.”¹

Er ligt over deze geheele passage een waas van geheimzinnigheid; met opzet legt de dichter er den nadruk op dat de stem van Sychaeus, *nox cum terras obscura teneret*, gehoord werd. De duisternis van den nacht wordt door de donkere klanken² en de plaatsing van *obscura*

¹ 457—461 naar Mr. de Koning, 462—3 naar Dr. Terwen.

² *Atra* zou veel minder effect hebben gehad dan 't woord *obscura*.

geaccentueerd. Ook de vijfvoudige alliteratie verhoogt den indruk van 't geheele voorval: 'The whole passage has a mysterious ominous sound' zegt Sigdwick zeer juist in zijn commentaar. Om de geheimzinnigheid nog intenser te maken, laat Vergilius de onheilspellende uil klagende klanken uiten; want de uil is, om met Ovidiüs te spreken (Metamorphosen V. 549. 50), *venturi nuntia luctus, dirum mortalibus omen*. Conan Doyle maakt van hetzelfde middel gebruik bij zijn beschrijving van een nachtelijk bezoek aan een spookhuis¹: 'So they waited. It was a weary time. A carriage doek had been placed on the discoloured wooden mantelpiece, and slowly its hands crept on from one to two and from two to three. *Outside an owl was hooting most dismally in the darkness,*' een passage, die zelf weer gelegd kan worden naast de woorden van Plinius den Oudere, Nat. Hist. X. 12. 16: *bubo funebris et maxime abominatus . . . deserta incolit, nec tantum desolata sed dira etiam et inaccessa: noctis monstrum, nec cantu aliquo vocalis sed gemitu* „de droefheid verkondigende en meest verafschuwde nachtuil bewoont eenzame, en niet slechts verlaten, maar ook lugubere en ontoegankelijke plaatsen; het is de booze geest van den nacht, die zich niet door eenig gezang, maar slechts door gezucht laat hooren.”

Een geheel ander middel om den lezer een gevoel van geheimzinnigheid te suggereeren past Vergilius in het 6e boek toe, wanneer hij op 't punt is *pandere res alta terra et caligine mersas* „om te openbaren hetgeen zoo diep in 't duister der aarde gehuld is” (267). Het zijn slechts vier verzen, maar hoe meesterlijk is ieder woord gekozen, om zoowel door den klank als door het mysterieuze licht-effect een onaardsche sfeer te scheppen. Een nachtelijke wandeling door een woud bij onzeker maanlicht, een tocht over een nagenoeg duistereren weg, waardoor de kleuren vergrauwd zijn! Met deze vergelijking leidt de „toovenaar” Maro zijn lezers de droomwereld van het Inferno binnen.

Ibant obscuri sola sub nocte per umbram
perque domos Ditis vacuas et inania regna:
quale per incertam lunam sub luce maligna
est iter in silvis, ubi caelum condidit umbra
Iuppiter et rebus nox abstulit atra colorem.

¹ The Land of Mist, Tauchnitz edit. p. 145.

Zij, zij gingen door d'eenzamen Nacht, door de donkere schaduw
 van het ledige huis van Dis en zijn ijle gewesten,
 lijk men, in den bedriegelijken schijn van 't onzekere maanlicht
 soms zijn weg zoekt door 't woud, als wolken het veld van den
 [hemel
 overfloersen en 't duister de kleur van de dingen vergrauwd heeft.¹

Deze verzen suggereeren een sfeer van geheimzinnigheid; zij bereiden ons voor op den tocht door het mysterieuze doodenrijk. Het zou niet moeilijk zijn meerdere passage's aan te halen, ook buiten het 66 boek, waaruit 's dichters voorkeur voor het geheimzinnige en het bovenzinnelijke duidelijk blijkt. Hierbij is het van groot belang op te merken, dat de geheimzinnigheid bij Vergilius nooit overgaat in het huiveringwekkende, 't beklemmende, 't sensationeel. Zijn fantasie scheidt niet de angstwekkende, gruwelijke visioenen, die sommige der best-geslaagde vertellingen van Edgar Allan Poe ons voor oogen brengen. Om in de Latijnsche letterkunde voorbeelden te vinden van huiveringwekkende beschrijvingen moeten wij de schrijvers van Nero's tijd opslaan. Wij zullen dit nader toelichten met een tweetal passage's, de eerste uit Seneca's Thyestes, de tweede uit Lucanus' gedicht over Den Burgeroorlog. De eerstgenoemde plaats vinden wij in het bodeverhaal van den Thyestes:

- 641 In arce summa Pelopiae pars est domus
 conversa ad austros, cuius extremum latus
 aequale monti crescit atque urbem premit
 et contumacem regibus populum suis
 645 habet sub ictu; fulget hic turbae capax
 immane tectum, cuius auratas trabes
 variis columnae nobiles maculis ferunt.
 post ista vulgo nota, quae populi colunt,
 in multa dives spatia discedit domus.
 650 arcana in imo regio secessu iacet
 alfa vetustum valle compescens nemus,
 penetrabile regni, nulla qua laetos solet
 praebere ramos arbor aut ferro coli,
 sed taxus et cupressus et nigra ilice

¹ Vert. van Mr. P. H. de Koning.

- 655 *obscura nutat silva, quam supra eminens
despectat alte quercus et vincit nemus.*

- 665 *fons stat sub umbra tristis et nigra piger
haeret palude: talis est dirae Stygis
deformis unda, quae facit caelo fidem.
hinc nocte caeca gemere feralis deos
fama est, catenis lucus excussis sonat*
- 670 *ululantque manes. quicquid audire est metus,
illic videtur; errat antiquis vetus
emissa bustis turba et insultant loca
maiora notis monstra; quin tecta solet
micare silva flamma, et excelsae trabes*
- 675 *ardent sine igne. saepe latratu nemus
trino remugit, saepe simulacris domus
attonita magnis. nee dies sedat metum:
nox propria luco est et superstitie inferum
in luce media regnat.*

„Op het hoogste punt der akropolis is een deel van Pelops' paleis naar het Zuiden gekeerd; de uiterste vleugel rijst omhoog, gelijk een berg, beheerscht de stad en bedwingt het volk, dat steeds voor koningen onbuigzaam is. Hier schittert een geweldig groote zaal, een drom van gasten ruimte biedend. De vergulde zoldering wordt door edele zuilen van bont-geaderd marmer omhoog gehouden. Achter die aan ieder bekende zaal, die voor het volk toegankelijk is, splitst het rijke huis zich in verscheidene vertrekken. In het verst verwijderde gedeelte ligt een geheime ruimte, die in 't diepst van een vallei een oud bosch omsluit; dat is het koninklijk heiligdom, waar geen enkele boom vroolijk gebladerte biedt en nimmer door het snoeimes wordt gesnoeid. De yf, de cypres en de steeneik neigen er hun sombere kruinen, en boven alle rijst de eik omhoog, het woud beheerschend.

.

Onder het bladerendak ligt roerloos stil een sombere kreek, die tot een zwarte poel verslijkt. gelijkend op het troebele water der lugubere Styx, die der goden eeden onschendbaar maakt. Daar — zoo gaat 't gerucht—zuchten in de duisternis van den nacht onderaardsche daemonen, het woud weerklinkt van heen en weer be-

wogen ketenen, en schimmen jammeren. Alles, waarvan het verhaal reeds huiverig maakt, wordt daar gezien ; daar waart een schare rond, reeds jaren dood, uit oude graven opgedoemd en op die plaats bewegen zich geesten van ongewone grootte; ja het bosch pleegt te flikkeren door verborgen vlammen; de hooge stammen branden zonder vuur. Vaak weerklinkt het woud door drievoudig geblaf, vaak ook wordt het huis bezocht door schimmen van bovennatuurlijke grootte. En het daglicht neemt de angst niet weg. Duisternis is onafscheidelijk van het woud, en zelfs midden op den dag heerscht de beklemming, die de onderwereld wekt.”

Luguber in de hoogste mate, maar karakteristiek voor de sensationeele stroomingen in de letterkunde van Nero's tijd is de passage uit Lucanus' gedicht *De bello civili*, boek VI, 627 en vlg. Men kan die episode mutatis mutandis met Poe's ijzingwekkende verhaal, 'The facts in the case of M. Valdemar' vergelijken, waarin beschreven wordt, hoe een stervende in *articulo mortis* wordt gemesmeriseerd. Lucanus dan vertelt, dat Sextus Pompeius een der beroemde Thessalische heksen — Erichtho — ging bezoeken, om haar te raadplegen omtrent den afloop van den strijd, dien zijn vader met Caesar voerde.

Sextus Pompeius spreekt Erichtho met de volgende woorden toe (v. 589):

O decus Haemonidum, populis quae pandere fata
 quaeque suo ventura potes devertere cursu,
 te precor, ut certum liceat mihi noscere finem
 quem belli iortuna parel. Non ultima turbae
 pars ego Romanae, Magni clarissima proles,
 vel dominus rerum vel tanti funeris heres.
 Mens dubiis percuisa pavet rursusque parata est
 certos ferre metus: hoc casibus eripe iuris,
 ne subiti caecique ruant. Vel numina torque
 vel tu parce deis et manibus exprime verum.

„Sieraad der Thessalische vrouwen, gij, die den volken de beschikkingen van 't noodlot kunt openbaren, en die den loop der komende gebeurtenissen vermoogt te wijzigen, ik smeed u, dat 't mij vergund zij zekerheid te verkrijgen omtrent den uitslag, dien 't

hazardspel van den oorlog bezig is voor te bereiden. Ik ben niet de minste onder de Romeinen, maar de alombekende zoon van Pompeius den Grooten, bestemd om of de wereld te beheerschen of de erfenis te aanvaarden van zijn diepen val. Mijn gemoed is angstig, door onzekerheid gedrukt, maar toch ook weer bereid de vaststaande gevaren te verduren: ontnem het voorrecht aan de gebeurtenissen, om plotseling en ongemerkt op mij aan te stormen. Hoor de goden uit, of laat hen met rust en ontlok aan de dooden de waarheid.”

Erichtho, door het verzoek van Sextus Pompeius gevleid, belooft hem ter wille te zijn. Het eenvoudigste middel, om de toekomst te vernemen, lijkt haar:

Emathiis unum campis attollere corpus,
ut modo defuncti tepidique cadaveris ora
plena voce sonent nec membris sole perustis
auribus incertum feralis strideat umbra.

„om een lijk van de Thessalische vlakte te lichten, opdat de mond van een pas gestorven en nog warmen doode met duidelijk geluid zal spreken, en niet een geest, wiens ledematen door de zon zijn uitgedroogd en die slechts fluisteren kan, onverstaaenbaar voor 't oor.”

Lucanus vertelt dan, dat de heks een voor haar doel geschikt lichaam van een gesneuvelden soldaat uitkoos, en dat zij het neerlegde onder de hooge rots van een hollen berg. Deze plek wordt beschreven in de volgende verzen, die ons aan Poe herinneren:

Hand procul a Ditis caecis depressa cavemis
in praeceps subsedit humus, quam pallida pronis
urguet silva comis et nullo vertice caelum
suspiciens Phoebus non per via taxus opacat.
Marcentes intus tenebrae pallensque sub antris
longa node situs numquam nisi carmine factum
lumen habet.

„Daar zonk de grond steil benedenwaarts weg, bijna tot de diepte van de onzichtbare spelonken van de onderwereld. Een duister woud met neerbuigende boomen omringt die plek, taxisboomen overschaduwden haar, ondoordringbaar voor de zon, wier toppen

zich nimmer hemelwaarts keeren. In de grot heerscht vochtige duisternis, een kleurlooze vermolming door eeuwigdurende uacht veroorzaakt; licht kan daar alleen door een tooverspreuk ontstaan.”

Den indruk, dien deze naargeestige omgeving op Sextus Pompeius en de zijnen maakt en dien de dichter ook bij zijn lezers of toehoorders wil wekken, accentueert hij door de volgende verzen:

Ut pavidos iuvenis comités ipsumque trementem
 conspicit exanimi defixum lumina voitu,
 „ponite”, ait, „trepida conceptos mente timores:
 iam nova, iam vera reddetur vita figura,
 ut quamvis pavidi possint audire loquentem”.

„Toen zij zag, dat de metgezellen van den jongen Pompeius angstig waren en dat hij zelf sidderde, met starende oogen en doodsbleek gelaat, sprak zij: „Bant de vrees, die gij in uw hangen geest hebt opgevat. Een nieuw leven zal hem weldra worden gegeven, als ware hij niet een geest, maar een levend mensch, zoodat ook zij, die angstig zijn, hem kunnen hooren spreken.”

Pectora turn primum ferventi sanguine supplet
 volneribus laxata novis taboque medullas
 abiuit et virus large lunare ministrat.
 Huc quidquid fetu genuit natura sinistro
 miscetur.

„Dan opent zij eerst de borst van den doode door nieuwe wonden en vult zijn lichaam met warm bloed; zij wast hem van binnen schoon van 't geronnen bloed en giet er dan met kwistige hand maanschuim in. Al wat de natuur met tegenzin heeft voortgebracht, wordt er bij gemengd.”

Maar ik bespaar den lezer alle toovermiddelen, die de dichter verder opsomt. Wanneer de heks daarna de machten der onderwereld aangeroept heeft:

aspicit astantem proiecti corporis umbram,
 exanimis artus invisaque claustra timentem
 carceris antiqui. Pavet ire in pectus aperfcum.

„dan ziet zij naast zich staan de schim van het onbegraven lichaam die bang is voor de levenlooze ledematen en de gehate wanden van

zijn vroegere gevangenis (’t lichaam). Hij deinst er voor terug binnen te gaan in de gapende borst.”

Vertoornd over dit dralen roept Erichtho opnieuw de machten der onderwereld aan, maar nu met dreigende woorden, die hun uitwerking niet missen; want, ziet:

protinus astrictus caluit cruor atraque fovit
 volnera et in venas extremaque membra cucurrit.
 percussae gelido trepidant sub pectore fibrae,
 et nova desuetis subrepens vita medullis
 miscetur morti. Tunc omnes palpitat arfcus,
 tenduntur nervi; nec se tellure cadaver
 paulatim per membra levat, terraque repulsum est
 erectumque semel. Distento lumina rictu
 nudantur. Nondum facies viventis in illo,
 iam morientis eraf; remanet pallorque rigorque
 et stupet inlatus mundo. Sed murmure nullo
 ora astricta sonant; vox illi linguaque tantum
 responsura datur.

„dan wordt het gestolde bloed plotseling warm; het koestert de donkergekleurde wonden en loopt in de aderen en de uiteinden der ledematen. De inwendige organen, er door bespoeld, trillen in de koude borst, en ongemerkt dringt het nieuwe leven door in ’t binnenste van het lichaam, dat aan ’t leven was ontwend, en worstelt met den dood. Dan siddert ’t lijk in alle lichaamsdeelen, de spieren spannen zich; en ziet, niet langzaam, niet lid voor lid, verheft het zich, maar springt met een ruk van den grond omhoog en staat opeens recht overeind. De mond gaapt wijd, de oogen ontsluiten zich. Het gelaat is nog niet als van een levend mensch, maar toch reeds als van een zieke, die op sterven ligt: de bleeke kleur, de stijfheid blijft, de man verbaast zich, dat hij weer naar de wereld is teruggezonden. Zijn mond is nog gekluisterd en geeft geen geluid; hij krijgt weer stem en macht tot spreken, maar slechts om, als men vraagt, te antwoorden.”

Na deze beschrijving, die geen andere bedoeling heeft dan het verlangen naar spookachtige tafereelen te bevredigen, vertelt Lucanus ons wat de uit den dood herrezen soldaat omtrent de toekomst mee kan deelen. Met deze voorspelling zullen wij ons hier niet bezig houden, daar ’t ons slechts te doen was om de uitbeelding

der huiveringwekkende tooverhandeling. De aangehaalde plaatsen van Seneca en Lucanus toonen duidelijk, hoe de neiging tot het ijzingwekkende in Nero's tijdgenooten leefde. Dit klopt volkomen met de mededeeling van Plinius den Oudere, die in zijn *Naturalis Historia* 30. 5. verhaalt, dat Nero zelf er een bijzonder genoeg in vond, om schimmen van overledenen op te roepen. Nu wordt ons duidelijk, waarom Seneca in zijn *Oedipus* de schim van Laios laat verschijnen, een episode, die Sophocles' *Oedipus* niet kent, maar die in 't Latijnsche drama een belangrijke plaats inneemt.

En wanneer wij in Petronius' beroemde *Cena Trimalchionis* het verhaal van den weerwolf lezen, moeten wij hierin m.i. een bewijs zien, dat de geniale spotter dit griezilverhaal met geen andere bedoeling laat vertellen dan om de sensatie-lust zijner tijdgenooten te bespotten, evenals de geestige Hilaire Belloc de moderne spookverhalen parodieert in zijn roman 'The haunted house.' Met de vertaling van Petronius' verhaal zullen wij besluiten, om dit griezelige artikel een blij eindigend slot te geven.

Het verhaal, waarop ik 't oog heb, wordt verteld ten huize van den rijkgeworden vrijgelaten slaaf Trimalchio, die een groot aantal gasten uitgenoodigd heeft om bij hem te komen dineeren. Een hunner, Niceros geheeten, wordt door den gastheer aangespoord om onder den maaltijd een vertelling ten beste te geven. Om Niceros aan 't praten te krijgen, zegt Trimalchio tegen hem: „Anders ben je altijd vroolijker aan den maaltijd; maar nu ben je — waarom begrijp ik niet — zoo stil en doe je geen mond open. Vertel ons eens dat avontuur, dat je beleefd hebt, als je mij een genoeg wilt doen. Daarop zei Niceros door de hartelijkheid van zijn vriend gestreeld: „Alle winst mag mijn neus voorbijgaan, als ik niet reeds lang van vreugde zwel, omdat je zoo vriendelijk voor mij bent. Laten wij ons daarom eens echt amuseeren, al ben ik ook voor die geleerde menschen¹ bang, dat ze mij zullen uitlachen. Maar laten ze hun gang maar gaan; ik zal de geschiedenis toch vertellen, want wat schaadt mij zoo'n lacher? 't Is beter zelf een grappige geschiedenis te vertellen, dan dat men er een over mij vertelt.”

„Toen hij dat had gezegd” (zou Vergilius zeggen), begon hij het volgende verhaal te vertellen: „Toen ik nog een slaaf was, woonden wij in een nauw straatje; nu behoort het huis aan Gavilla. Daar

¹ Dit slaat op de geletterde gasten, die aan 't gastmaal deelnemen,

werd ik (zooals de goden dat soms willen) verliefd op de vrouw van den kroeghouder Terentius; jullie hebt haar wel gekend, Melissa, dat vrouwtje uit Tarentum, een knap dikkertje; maar ik hield niet van haar om haar schoonheid, maar alleen omdat ze zoo'n goed karakter had. Wat ik ook aan haar vroeg, nooit zei ze „neen”; als ze een as verdiende, dan kreeg ik er de helft van; wat ik spaarde, ging in haar beurs, en nooit heeft ze mij een stuiver te kort gedaan. Haar man kwam op een keer te overlijden, ergens buiten op 't land. Daarom zette ik alle zeilen bij, om haar te bezoeken, want in 't ongeluk (zegt het spreekwoord) leert men zijn vrienden kennen.

Nu wilde het toeval, dat mijn heer naar Capua was gegaan, om oude lorren te verkoopen. Ik maakte van de gelegenheid gebruik, en haalde een gast, dien wij hadden, over, mij tot den 5den mijlpaal te vergezellen. Het was een militair, sterk als de hel. Omstreeks den tijd, dat de hanen beginnen te kraaien, gingen wij op weg; de maan scheen zoo helder, als de zon tegen den middag. Op een gegeven oogenblik liep onze weg dwars door een begraafplaats; mijn metgezel liep vlak bij de zerken; ik neuriede een deuntje en telde de grafsteenen. Toen ik weer naar mijn vriend keek, zag ik dat hij zich uitkleedde en al zijn kleeren aan den kant van den weg legde. Ik kon geen adem meer halen van angst, ik stond er als een doode; want plotseling veranderde de man in een wolf. Denkt niet, dat ik gekheid verkoop; ik zou niet willen liegen, al kon ik er een erfenis mee verdienen. Maar, wat ik zeggen wou, toen de man een wolf geworden was, liet hij een gehuil hooren en vluchtte het bosch in. Eerst wist ik niet, waar ik was; toen kwam ik dichterbij, om zijn kleeren op te rapen, maar ziet, die waren versteend. Als ooit iemand haast van angst stierf, dan was ik het. Toch trok ik mijn dolk, en den heelen weg langs sloeg ik naar alle spoken, tot ik het landhuis van mijn vriendin bereikte. Ik zag er uit als een geest, toen ik binnenkwam; 't was bijna mijn laatste uur geweest; 't zweet liep in twee stralen van mijn lijf; mijn oogen staarden als die van een doode, ik kon maar niet tot mijzelf komen. Mijn vriendin Melissa was verwonderd, dat ik zoo laat kwam aanzetten en zei: „Wanneer je vroeger was gekomen, dan had je ons tenminste kunnen helpen; want een wolf is het erf binnengedrongen en heeft alle vee als een slager geslacht. Maar hij heeft er geen plezier van gehad, al is hij ons ook ontvlucht; want onze slaaf heeft zijn hals met een lans doorboord.” Toen ik dat hoorde, kon ik geen oog meer

dicht doen, maar bij het aanbreken van den dag, rende ik ak een bestolen herbergier naar het huis van mijn meester Gaius terug. Aangekomen op de plaats, waar de kleeren versteend waren, vond ik niets dan bloed. Maar bij mijn thuiskomst lag mijn vriend de soldaat in bed als een os, en een geneesheer behandelde zijn hals. Toen begreep ik, dat de man een weerwolf was, en van dat oogenblik af kon ik geen stukje brood meer met hem eten, al had je me ook doodgeslagen. Laten anderen er van denken wat ze willen, maar als ik onwaarheid spreek, mag jullie beschermgeest mij straffen.”

Groningen.

P. J. ENK.

Nederlandsche vertalingen van het Wiegeliedje

Het Wiegeliedje, dat Prof. Fijn van Draat in het Februari-nummer publiceerde, is door verschillende lezers in Nederlandsche verzen overgebracht. Wij plaatsen hieronder nog eens de oorspronkelijke tekst met de Engelsche versie en de ons toegezonden Nederlandsche vertalingen.

Wij noodigen de lezers van Hermeneus uit in een gemotiveerd oordeel te kennen te geven welke vertaling zij het meest geslaagd achten; in te zenden bij Prof. Dr. P. Fijn van Draat, Ramstraat 9, Utrecht.

Redactie.

Latijn

Donni, Jesu! Mater ridet,
Quae tam dulcem somnum videt,
Dormi, Jesu! blandule!
Si non dormis, Mater plorat,
Inter ma cantans orat,
Blande, veni, somnule.

Engelsch

Sleep, sweet babe! my cares beguiling;
Mother sits beside thee, smiling;
Sleep, my darling, tenderly!
If thou sleep not, mother moumeth,
Singing as her wheel she turneth:
Come, soft slumber, balmily!

Nederlandsch

1

Cleen Jesus inder wieghen lach,
Marien suysden mitten lach;
Cleen Jesuken, slaap sachte!
U criten es mi also leet,
Dies biddic God. dat hi u heet
Wel rusten over nachte.

Anonymus.

2

Slaap, mijn Jesu! Moeder teeder
Glimlacht, ligt Ge slapend neder,
Slaap, mijn kleine lieveling!
Draalt de slaap, dan zingt zij klagend
Bij het spinwiel, biddend vragend:
Kom, o zoete sluimering.

G. B.

3

Wil, m'n Jezus, 't spelen staken!
 Moeder blijft wel lachend waken.
 Slaap maar zoet, m'n lieveling!
 Word niet wakker, want d an klaag ik;
 En al zingend, spinnend vraag ik:
 „Kom, o zachte sluimering!”

G. H.

6

Jesu, slaap bij Moeders lachjes,
 Die u sluim'ren ziet zoo zachtjes;
 Slaap dan, Jesu zoet en teer.
 Slaapt gij niet, dan zit zij weenend,
 Bij het spinnen zingt zij stenend:
 Kom, zoet slaapje, kom nu weer.

R. B.

4

Slaap mijn Kind! Als lang verbeide
 Slaap zij ziet, is Moeke blijde.
 Slaap mijn Kind, mijn lieveling!
 Slaap je niet, ach, droef van zinnen
 Zoemt ze zachtkens onder 't spinnen:
 „Luik zijn oogjes, sluimering!”

G. J. N.

7

Slaap, lief kindje. Moeder glimlacht,
 is getroost, geniet vol aandacht
 van uw zoete sluimering . . .
 „Laat hem slapen”, bidt haar harte
 onder 't spinnen, „dra komt smarte!
 Slaap maar zacht, mijn lieveling “

A. J. R.

5

Sluimer, Jesu! moeder glimlacht.
 't Zoet gesluimer boeit haar aandacht,
 Sluimer, Jesu! Hartedief!
 Wakker doet Gij moeder weenen
 't Zanggebed snelt wevend henen,
 Streelend-zacht, kom, sluimer lief’,

J. A. P.

8

Slaap, lief kindje, moeder glimlacht
 Voor je zoete slaap vol aandacht,
 Jezuskindje, sluimer zoet.
 Slaap je niet, moet moeder schreien,
 Hoor haar stem bij 't spinwiel vleien':
 Dat je veil'ge slaap behoed'!

B. R.

9

Slaap nu zoetjes, lieve kleine!
 Moeder wiegt je, douw-douwdeine;
 Slaap nu zoetjes, Moeder lacht!
 Slaap je niet, zal Moeder schreien,
 Onder 't spinnen sussen, vleien!
 Kom nu, zoete slaap, kom zacht!

G. M. V.